

Euroopa Tuumauuringute Organisatsiooni (CERN) asutamiskonventsiooni ja selle juurde kuuluva finantsprotokoll ning eesõiguste ja puutumatus protokolliga ühinemise seaduse eelnoõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõuga ühinetakse Euroopa Tuumauuringute Organisatsiooni (edaspidi *CERN*) asutamiskonventsiooni ja selle juurde kuuluva finantsprotokoll ning eesõiguste ja puutumatus protokolliga (edaspidi *CERN protokoll*).

CERN asutati 29. septembril 1954. a, kui jõustus Euroopa Tuumauuringute Organisatsiooni asutamiskonventsioon, mis on koostatud 1. juulil 1953. aastal Pariisis (edaspidi *CERNi konventsioon*). CERNi eesmärk on tagada Euroopa riikide koostöö alusteaduslike tuumauuringute ning nendega seotud uuringute vallas. CERNi peakorter asub Genfis. CERNiga on liitunud 23 riiki, nende hulgas tööstusriigid (näiteks Saksamaa Liitvabariik, Prantsuse Vabariik, Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriik jne) ning enamik Euroopa Liidu liikmesriike (v.a Eesti Vabariik, Küprose Vabariik ja Sloveenia Vabariik, kes on assotsieerunud liikmed täisliikmeks saamise eelstaadiumis. Horvaatia Vabariik, India Vabariik, Läti Vabariik, Leedu Vabariik, Pakistani Islamivabariik, Türgi Vabariik ja Ukraina on assotsieerunud liikmed). CERN on koostanud 18. märtsil 2004 Genfis CERNi eesõiguste ja puutumatus protokoll, mis sätestab CERN-i eesõigusi ning puutumatust. CERNi täisliikmeks saamiseks on vaja ühineda selle protokolliga.

Eesti Vabariik sai CERNiga assotsieerunud liikme staatuse 1. veebruaril 2021. a. Assotsieerunud liikmeks olek on enne täisliikmeks saamist uutele liikmesriikidele kohustuslik. Assotsieerunud liikme staatuses olles on Eesti Vabariigi ettevõtete aastas võidetavate hangete ning CERNis töötavate Eesti kodakondsusega isikute töölepingute võimalik rahaline kogumaht piiratud aastase liikmemaksu suurusega. 2023. aastal oli Eesti Vabariigi kui assotsieerunud riigi liikmemaks 1,36 miljonit Šveitsi franki (ca 1,45 miljonit eurot). Eesti Vabariigi jaoks on CERNi täisliikme staatus oluline, sest siis ei kehti Eesti Vabariigi suhtes enam CERNi hangetes osalemise ja töölepingute rahaline ülempiir. Lisaks on CERNi täisliikmetel hääleõigus CERNi nõukogus, CERNi rahanduskomitees ja CERNi teaduspoliitika komitees. Eesti Vabariik saab CERNi nõukogu kaudu osaleda CERNi otsustusprotsessides ja juhtimises, kaasa arvatud uute teadusprogrammide ja eksperimentide planeerimisel ning nende üle otsustamisel.

22. märtsil 2023 toimunud CERNi nõukogu istungil toetas nõukogu Eesti täisliikmesust CERNis.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Seaduse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi innovatsiooni ja tehnoloogia osakonna nõunik Kairi Otto (5809 1441; kairi.otto@mkm.ee) ning eelnõule tegi juriidilise ekspertiisi Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Ragnar Kass (ragnar.kass@mkm.ee). CERNi asutamiskonventsiooni ning CERNi eesõiguste ja puutumatus protokoll on tõlkinud vandetõlk Maire-Liis Rohtma (684 1400; tolge@sunnybusiness.ee). Välisministeeriumis vaatas eelnõu materjalid läbi juriidilise osakonna rahvusvahelise õiguse büroo direktor Kristi Land (tel 637 7431, kristi.land@mfa.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeleteimetanud Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Merike Koppel (merike.koppel@just.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud ühegi teise menetluses oleva eelnõuga, Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi elluviimise ega Euroopa Liidu (EL) õiguse rakendamisega.

Välissuhtlemisseaduse (VäSS) § 20 punkti 3 kohaselt tuleb rahvusvahelise organisatsiooniga ühinemise korral välisleping ratifitseerida Riigikogus. Ühinemine tuleb otsustada Riigikogu tasandil ka seadusereservatsiooni põhimõttest tulenevalt, kuna kokkulepped reguleerivad maksuküsimusi, andes CERNi varadele ja sissetulekule maksuvabastuse.

Eesti ühinemiseks CERNiga ei ole vaja vastu võtta ega muuta riigisiseseid seadusi.

Seaduse vastuvõtmiseks on vaja Riigikogu poolthääle enamust.

2. Seaduse eesmärk

Seaduse eesmärk on võimaldada Eestil ühineda CERNiga.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kahest paragrahvist. Esimese paragrahvi kohaselt ühineb Eesti CERNi konventsiooni ja selle juurde kuuluva finantsprotokolliga ning teise paragrahvi kohaselt CERNi eesõiguste ja puutumatus protokolliga.

CERNi asutamiskonventsioon reguleerib järgmist.

I artikkel käsitleb Euroopa Tuumauuringute Organisatsiooni asutamist ja sätestab, et selle asukoht on Genf, kui nõukogu ei otsusta teisiti.

II artikkel sätestab, et Euroopa Tuumauuringute Organisatsiooni eesmärk on edendada Euroopa riikide koostööd puht- ja alusteaduslike tuumauuringute alal, ilma et see oleks seotud sõjaliste vajadustega. Organisatsioon rajab ja käitab rahvusvahelisi laboreid ning teeb suure energiaga osakeste ja kosmiliste kiirte uuringuid, kasutades selleks osakeste kiirendeid ja

nendega seotud seadmeid. Lisaks sellele korraldab organisatsioon rahvusvahelist koostööd tuumauuringute valdkonnas, toetades teoreetilist tuumafüüsikat, teadlaste suhtlust ja vahetust, teabe jagamist, täienduskoolitust, koostööd teiste teadusinstituutidega ning kosmiliste kiirte uurimist.

Organisatsioonil on mitu tegevusprogrammi, sealhulgas Genfis asuvas laboris elluviidavad suure energiaga prootonsünkrotroni ja sünkrotsüklotroni programmid, lõikuvate salvestusrõngaste programm ning uute laborite rajamise programmid. Programmid, mis ületavad teatud energiatasemeid, peab nõukogu liikmesriikide kahekolmandikulise häälteenamusega heaks kiitma. Programmi muudatused nõuavad samuti liikmesriikide kahekolmandikulise häälteenamusega heakskiitu. Peale kiirendi kasutuselevõtmist võib nõukogu otsustada programmi põhiprogrammi kuulumise üle. Laborid teevad koostööd riiklike laborite ja instituutidega, vältides uuringute kordamist ja toetades organisatsiooni eesmärke.

III artikkel määrab kindlaks organisatsiooni liikmesuse tingimused, lubades liikmeks saada nii algse kokkuleppe osalistel kui ka neil, kes on nõukogu töösse rahaliselt või mitterahaliselt panustanud. Muud riigid võivad organisatsiooni täisliikmeks saada nõukogu ühehääelse otsuse alusel. Liikmesriigid peavad osalema vähemalt ühes põhiprogrammis ja järgima nõukogu määratud osalemisaega ja kulutuste limiiti. Ühelgi riigil ei ole õigust saada või jääda organisatsiooni liikmeks, kui ta ei osale vähemalt ühes põhiprogrammi kuulus tegevusprogrammis. Tegevusprogrammide lõppedes reguleerib nõukogu nende likvideerimist ja võimalikke ülejääkide jaotamist või puudujääkide katmist. Samuti edendatakse liikmesriikidevahelist teadusliku ja tehnilise teabe vahetust, jälgides samal ajal, et selline teabeedastamine ei oleks vastuolus riikide julgeolekuhuvidega.

IV artikkel kirjeldab organisatsiooni struktuuri, mis koosneb nõukogust ja iga labori peadirektorist.

V artikkel käsitleb nõukogu koosseisu, ülesandeid ja otsustusprotsessi, sh liikmesriikide hääleõiguse ja kvooruminõudeid. Nõukogu on Euroopa Tuumauuringute Organisatsiooni peamine otsustuskogu, mis koosneb iga liikmesriigi kuni kahest esindajast, keda võivad saata nõunikud. Nõukogu ülesanded on organisatsiooni tegevuskorra kindlaksmääramine, tegevusprogrammide heakskiitmine, eelarvete vastuvõtmine kahekolmandikulise häälteenamusega, organisatsiooni kulude ülevaatamine, auditeeritud raamatupidamise aastaaruannete kinnitamine ja avaldamine, personaliküsimuste üle otsustamine ning majandusaasta aruannete avaldamine. Nõukogu kohtub vähemalt korra aastas ja igal liikmesriigil on nõukogus üks hääl. Otsused tehakse enamasti lihthäälteenamusega, kuid teatud juhtudel, nagu eelarve või teatud programmide heakskiitmine, on vaja liikmesriikide kahekolmandikulist häälteenamust. Liikmesriikidel, kes ei osale teatud programmis või on jätnud organisatsioonile või teatud programmi osamaksu tasumata, võidakse hääleõigust piirata. Nõukogu võib moodustada teaduspoliitika komitee, rahanduskomitee ja muid allorganeid organisatsiooni eesmärkide saavutamiseks ning valib oma esimehe ja aseesimehed, kelle ametiaeg on üks aasta ja keda võib kuni kaks korda järjest tagasi valida.

VI artikkel selgitab peadirektorite ja töötajate ametisse nimetamist, ülesandeid ja rahvusvahelisi kohustusi. Peadirektorid, kes on iga labori tegevjuhid ja seaduslikud esindajad, nimetab nõukogu ametisse liikmesriikide kahekolmandikulise häälteenamusega ja neid võib

sama suure häälteenamusega ametist vabastada. Peadirektorid esitavad aastaaruandeid ja osalevad nõukogu koosolekul hääleõigusega. Peadirektorile alluvad töötajad nimetab ametisse asjaomase peadirektori soovitusel nõukogu liikmesriikide kahekolmandikulise häälteenamusega. Töötajate ja peadirektorite kohustused on rahvusvahelise iseloomuga ning nad tohi vastu võtta juhiseid valitsustelt või organisatsioonivälistelt asutustelt.

VII artikkel käsitleb liikmesriikide poolt organisatsiooni kapitali- ja tegevuskulude katmiseks tasutavate osamaksude tingimusi. Kuni 1956. aasta lõpuni tasuti osamaksu vastavalt finantsprotokollile. Pärast seda tasutakse neid vastavalt jaotusele, mille nõukogu otsustab liikmesriikide kahekolmandikulise häälteenamusega iga kolme aasta tagant ja mis põhineb liikmesriigi selle kolme viimase aasta keskmisel netorahvatulul ressursikuludes arvestatuna, mille kohta on olemas statistilised andmed. Nõukogu võib piirata liikmesriigi maksimaalset osamaksu iga programmi kohta ning teha erandeid eriliste asjaolude puhul. Liikmesriikide osamakse kasutatakse ainult programmide jaoks, kus nad osalevad. Uutelt liikmesriikidelt või uutes programmides osalevatelt riikidelt nõutakse varasemate kapitalikulude katmiseks lisamaksu tasumist, mille summa määrab nõukogu. Kõik osamaksud tasutakse finantsprotokolli kohaselt. Peadirektor võib organisatsiooni eesmärkidega kooskõlas olevatel tingimustel vastu võtta kingitusi või annakuid.

VIII artikkel käsitleb organisatsiooni koostööd Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsiooniga (UNESCO) ning annab nõukogule õiguse kahekolmandikulise häälteenamusega otsustada koostöö üle ka teiste organisatsioonide ja institutsioonidega.

IX artikkel sätestab organisatsiooni õigusliku seisundi, tunnistades selle juriidiliseks isikuks liikmesriikide territooriumil. Organisatsioonile, selle nõukogu liikmetele, allorganite liikmetele, peadirektoritele ja töötajatele antakse eesõigused ja puutumatus, mis on vajalikud organisatsiooni ülesannete täitmiseks, lähtudes kokkulepetest organisatsiooni ja liikmesriikide vahel. Lisaks sisaldavad organisatsiooni ja selle laborite asukohariikide vahel sõlmitavad kokkulepped eesõigusi ja puutumatus ning organisatsiooni ja nimetatud liikmesriikide vahelisi suhteid reguleerivaid sätteid.

X artikkel käsitleb konventsiooni muutmise protsessi. Nõukogu võib soovitada konventsiooni muudatusi või liikmesriigid võivad esitada muudatusettepanekuid. Sellisest ettepanekust tuleb teavitada nõukogu esimeest, kes omakorda informeerib sellest kõiki liikmesriike vähemalt kolm kuud enne nõukogu arutelu. Konventsiooni muudatused nõuavad liikmesriikide kirjalikku heakskiitu ja jõustuvad 30 päeva pärast kõigi heakskiitvate teadete saamist. Nõukogu võib liikmesriikide kahekolmandikulise häälteenamusega muuta ka finantsprotokolli, tingimusel et muudatused ei lähe vastuollu konventsiooniga, ja need muudatused jõustuvad nõukogu määratud kuupäeval.

XI artikkel käsitleb liikmesriikide vahel konventsiooni tõlgendamise või kohaldamise üle tekkinud vaidlusi. Kui vaidlust ei õnnestu lahendada nõukogu heade teenete abil, esitatakse see lahendamiseks Rahvusvahelisele Kohtule, välja arvatud juhul, kui vaidlusosalised lepivad kokku teistsuguses lahendamise viisis.

XII artikkel lubab liikmesriikidel organisatsioonist välja astuda seitsme aasta pärast konventsiooni jõustumisest alates, teavitades sellest kirjalikult nõukogu esimeest.

XIII artikkel sätestab, et kui liikmesriik ei täida oma kohustusi, võib ta kahekolmandikulise hääلteenamusega tehtud nõukogu otsusel liikmesuse kaotada.

XIV artikkel näeb ette organisatsiooni lõpetamise, kui liikmesriikide arv langeb alla viie või liikmesriigid otsustavad organisatsiooni lõpetada.

XV artikkel avab konventsiooni allakirjutamiseks kuni 31. detsembrini 1953 kõigile III artikli tingimusi täitvatele riikidele.

XVI artikkel sätestab, et konventsioonile allakirjutanud riigid peavad konventsiooni ja finantsprotokollile ratifitseerima ning ratifitseerimiskirjad tuleb hoiule anda UNESCO peadirektorile.

XVII artikkel võimaldab tingimustele vastavatel riikidel, kes ei ole konventsioonile alla kirjutanud, sellega ühineda alates 1. jaanuarist 1954.

XVIII artikkel kehtestab konventsiooni ja finantsprotokollile jõustumistingimused, sealhulgas nõude, et need dokumendid peavad ratifitseerima või nendega ühinema vähemalt seitse riiki, sh Šveits, eeldusel et nende riikide osamaksud moodustavad finantsprotokollile lisas esitatud jaotuse kohaselt ühtekokku vähemalt 75% kogumaksust.

XIX artikkel kirjeldab UNESCO peadirektori kohustust teavitada ratifitseerimis- või ühinemiskirjade hoiuleandmisest ja konventsiooni jõustumisest.

XX artikkel kohustab UNESCO peadirektorit registreerima konventsiooni ÜRO peasekretäri juures pärast selle jõustumist.

Finantsprotokollile artiklites on kokku lepitud järgmises:

Artikkel 1 „Eelarve“: organisatsiooni eelarveaasta algab 1. jaanuaril ja lõpeb 31. detsembril. Peadirektorid esitavad iga aasta 1. septembriks järgmise eelarveaasta tulude ja kulude prognoosi. Eelarvesisesed ülekanded nõuavad rahanduskomitee luba.

Artikkel 2 „Lisaeelarve“: nõukogul on õigus nõuda peadirektorilt lisa- või korrigeeritud eelarvete esitamist. Lisakulutusi sisaldavad ettepanekud vajavad nõukogu kinnitust.

Artikkel 3 „Rahanduskomitee“: rahanduskomitee, mis koosneb kõikide liikmesriikide esindajatest, vaatab läbi peadirektorite eelarveprognoosid ja esitab need koos oma aruandega nõukogule.

Artikkel 4 „Osamaksud“: artikkel määrab kindlaks osamaksud korra kuni 31. detsembrini 1954. Alates 1. jaanuarist 1957. aastal kaetakse kinnitatud eelarvekulutused liikmesriikide osamaksudest, nagu on sätestatud konventsiooni VII artiklis. Rahanduskomitee määrab peadirektoritega nõu pidades kindlaks osamaksud tasumise tingimused kooskõlas organisatsiooni nõuetekohase rahastamisega. Seejärel teavitavad peadirektorid liikmesriike nende osamaksud suurusest ja maksete tegemise kuupäevadest.

Artikkel 5 „Osamaksud valuuta“: organisatsiooni eelarve koostatakse asukohariigi valuutas, kuid nõukogu määrab maksekorra ja millises valuutas liikmesriigid osamaksud tasuvad.

Artikkel 6 „Käibekapital“: nõukogul on õigus kehtestada käibekapital.

Artikkel 7 „Finantsreeglid“: nõukogu võtab konsulteerides rahanduskomiteega vastu organisatsiooni finantsjuhtimise reeglid.

Artikkel 8 „Raamatupidamisaruanded ja audit“: peadirektorid peavad täpset arvestust kulude ja tulude üle. Nõukogu nimetatud audiitorid kontrollivad raamatupidamisaruandeid, tagamaks kulutuste kooskõla eelarvega, ning peadirektorid toetavad audiitoreid nende ülesannete täitmisel.

Alljärgnevalt käsitletakse eesõiguste ja puutumuse protokollis sisu ja artiklite 5, 6 ja 10 vastavust Eesti õigusele.

Preambulis tunnustatakse CERNi asutamiskonventsiooni ja selle tähtsust teaduslikus uurimises, samuti organisatsiooni tegevuskohti Šveitsis ja Prantsusmaal ning nende riikidega sõlmitud kokkuleppeid.

Artikkel 1 määratleb protokollis põhimõisted, nagu konventsioon, organisatsioon (CERN), ametlik tegevus, ametiisikud, koostööleping ja assotsieerimisleping.

Artikkel 2 tunnustab CERNi õigusvõimeliseks juriidiliseks isikuks, mis on pädev sõlmima lepinguid, omandama ja võõrandama vara ning osalema kohtumenetluses.

Artikkel 3 kinnitab CERNi territooriumi, hoonete ja valduste puutumust, keelates ametiasutuste esindajatel sinna ilma loata siseneda.

Artikkel 4 deklareerib CERNi arhiivi ja dokumentide puutumust, sõltumata nende asukohast või valdajast.

Artikkel 5 annab CERNile kohtuliku puutumuse, välja arvatud teatud juhtudel, näiteks liiklusõnnetusest tuleneva kahjunõude korral. Artikkel tagab organisatsioonile ka puutumuse täitemenetluse suhtes, välja arvatud teatud juhtudel, näiteks töötasu arestimisel organisatsiooni ametiisiku võla katmiseks.

Vastavus Eesti õigusele: puutumatus kriminaalmenetluse suhtes on kooskõlas kriminaalmenetluse seadustiku § 4 punktiga 3, mille järgi tehakse erand kriminaalmenetluse kohaldamisel isiku suhtes, kellel on diplomaatiline puutumatus või välislepingus ettenähtud muud eesõigused. Väärteomenetluse seadustiku § 3 lõike 2 kohaselt võib isiku suhtes, kellel on diplomaatiline puutumatus või välislepingus ettenähtud eesõigused, Eesti väärteomenetlusõigust kohaldada välisriigi taotlusel, arvestades välislepingus sätestatud erisusi. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 10 punkti 3 kohaselt ei laiene Eesti Vabariigi kohtute pädevus isikutele, kelle puutumatus tuleneb Eesti Vabariigi sõlmitud välislepingutest. Sama põhimõte on sätestatud ka halduskohtumenetluse seadustiku § 1 lõikes 2.

Artikkel 6 vabastab CERNi otsestest maksudest tema ametliku tegevuse raames ja annab maksu- ja tollisoodustusi teatud tingimustel. Vabastust ei kohaldata kommunaalteenuste eest makstud tasudele.

Vastavus Eesti õigusele: Eestis on otsesed maksud tulumaks ja sotsiaalmaks.

Tulumaksuseaduse § 30 lõike 1 kohaselt ei maksustata tulumaksuga tulu, mida saab rahvusvahelise organisatsiooni juures töötav isik, kes ei ole Eesti kodanik ega alaline elanik. Tulumaksuseaduse § 6 lõige 5 sätestab, et kui välislepingu alusel määratud residentsus erineb seaduse alusel määratud residentsusest või kui välislepingus on tulu maksustamisel ette nähtud seaduses sätestatud soodsamad tingimused, kohaldatakse välislepingut.

Sotsiaalmaksuseaduse § 3 punkti 15 kohaselt ei maksustata sotsiaalmaksuga väljamakseid, mida välislepingu alusel Eestis ei maksustata.

Artikkel on kooskõlas ka käibemaksuseaduse §-ga 39 ja rahandusministri 28. juuni 2017. a määrusega nr 52 „Välisesinduse, diplomaadi, Euroopa Liidu institutsiooni, Euroopa Liidu õiguse alusel asutatud ameti või asutuse, välisriigi relvajõudude, rahvusvahelise sõjalise peakorteri, rahvusvahelise sõjalise õppeasutuse ja nendega seotud isikute imporditava kauba käibemaksust vabastamise ning käibemaksu tagastamise kord ja tingimused“. Käibemaksuseaduse § 39 lõike 1 kohaselt tagastatakse CERNile Eestis soetatud ja keskusele vajaliku kauba eest tasutud käibemaks arvete alusel alates 64 eurost (piirang ei kehti kommunaalmaksete, sideteenuste ega kütuse kohta). Käibemaksuseaduse § 15 lõike 3 punkt 5 sätestab nullprotsendise käibemaksu kaupa, mis võõrandatakse ja toimetatakse välisministeeriumi tunnustatud rahvusvahelise organisatsiooni esindusele. Aktsiisivabastuse tagab alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse § 27 lõike 1 punkt 1.

Artikkel 7 lubab CERNil vabalt käsutada rahalisi vahendeid ja avada valuutakontosid oma ametliku tegevuse jaoks.

Artikkel 8 tagab CERNile piiramatut ametliku suhtluse ja informatsiooni levitamise õiguse.

Artikkel 9 annab riikide esindajatele, kes osalevad CERNi kohtumistel, teatud eesõigused ja puutumatus.

Artikkel 10 kirjeldab CERNi ametiisikutele antud eesõigusi ja puutumatus, sealhulgas kohtulikku puutumatus ja teatud tollisoodustusi.

Vastavus Eesti õigusele: puutumatus kriminaalmenetluse suhtes on kooskõlas kriminaalmenetluse seadustiku § 4 punktiga 3, mille järgi tehakse erand kriminaalmenetluse kohaldamisel isiku suhtes, kellel on diplomaatiline puutumatus või välislepingus ettenähtud muud eesõigused. Väärteomenetluse seadustiku § 3 lõike 2 kohaselt võib isiku suhtes, kellel on diplomaatiline puutumatus või välislepingus ettenähtud eesõigused, Eesti väärteomenetlusõigust kohaldada välisriigi taotlusel, arvestades välislepingus sätestatud erisusi. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 10 punkti 3 kohaselt ei laiene Eesti Vabariigi kohtute pädevus isikutele, kelle puutumatus tuleneb Eesti Vabariigi sõlmitud välislepingutest. Sama põhimõte on sätestatud ka halduskohtumenetluse seadustiku § 1 lõikes 2.

Eestis on otsesed maksud tulumaks ja sotsiaalmaks.

Tulumaksuseaduse § 30 lõike 1 kohaselt ei maksustata tulumaksuga tulu, mida saab rahvusvahelise organisatsiooni juures töötav isik, kes ei ole Eesti kodanik ega alaline elanik. Tulumaksuseaduse § 6 lõige 5 sätestab, et kui välislepingu alusel määratud residentsus erineb seaduse alusel määratud residentsusest või kui välislepingus on tulu maksustamisel ette nähtud seaduses sätestatud soodsamad tingimused, kohaldatakse välislepingut.

Sotsiaalmaksuseaduse § 3 punkti 15 kohaselt ei maksustata sotsiaalmaksuga väljamakseid, mida välislepingu alusel Eestis ei maksustata.

Artikkel on kooskõlas ka käibemaksuseaduse §-ga 39 ja rahandusministri 28. juuni 2017. a määrusega nr 52 „Välisesinduse, diplomaadi, Euroopa Liidu institutsiooni, Euroopa Liidu õiguse alusel asutatud ameti või asutuse, välisriigi relvajõudude, rahvusvahelise sõjalise peakorteri, rahvusvahelise sõjalise õppeasutuse ja nendega seotud isikute imporditava kauba käibemaksust vabastamise ning käibemaksu tagastamise kord ja tingimused“.

Käibemaksuseaduse § 39 lõike 1 kohaselt tagastatakse keskusele Eestis soetatud ja keskusele vajaliku kauba eest tasutud käibemaks arvete alusel alates 64 eurost (piirang ei kehti kommunaalmaksete, sideteenuste ega kütuse kohta). Käibemaksuseaduse § 15 lõike 3 punkt 5 sätestab nullprotsendise käibemaksu määra kaupadele, mis võõrandatakse ja toimetatakse välisministeeriumi tunnustatud rahvusvahelise organisatsiooni esindusele. Aktsiisivabastuse tagab alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse § 27 lõike 1 punkt 1

Artikkel 11 vabastab CERNi ja selle ametisikud kohustuslikest sotsiaalkindlustusmaksetest, tagades neile samaväärse kaitse.

Artikkel 12 annab peadirektorile diplomaatiliste esindajatega võrdsed eesõigused ja puutumatus.

Artikkel 13 rõhutab, et eesõigused ja puutumatus antakse organisatsiooni sujuva toimimise ja sõltumatuse tagamiseks, mitte isikliku kasu saamiseks.

Artikkel 14 käsitleb CERNi kohustust teha protokollis osalisriikidega koostööd õigusemõistmise, julgeoleku ja avaliku korra alal.

Artikkel 15 selgitab, et protokoll ei piira osalisriikide õigust võtta oma julgeoleku tagamiseks tarvitusele vajalikke ettevaatusabinõusid. Kui osalisriik peab vajalikuks julgeoleku või avaliku korra säilitamiseks meetmeid võtta, püüab ta esmalt koostöös organisatsiooniga leida lahenduse, mis kaitseks organisatsiooni huve.

Artikkel 16 käsitleb eraõiguslike vaidlusi, sealhulgas lepingulistest suhetest tulenevaid vaidlusi ja kahjunõudeid ning eraõiguslike vaidluste lahendamise mehhanisme. See sätestab ka, et organisatsioon ja selle ametisikud pöörduvad teatud tüüpi vaidluste korral rahvusvahelise halduskohtusse.

Artikkel 17 sätestab, et protokollis tõlgendamise või rakendamise küsimustes tekkivate lahkarvamustega, mida ei suudeta rahumeelselt lahendada, pöördatakse rahvusvahelise vahekohtusse.

Artikkel 18 sarnaneb artikliga 17, kuid käsitleb vaidlusi protokollis osalisriikide ja organisatsiooni vahel. Sellised vaidlused esitatakse samuti rahvusvahelisele vahekohtule.

Artikkel 19 selgitab vahekohtu protseduure, sealhulgas vahekohtunike valimist ja vahekohtu otsuste lõplikkust.

Artikkel 20 võimaldab organisatsioonil sõlmida protokollis osalisriikidega protokollis rakendamiseks lisakokkuleppeid.

Artikkel 21 kirjeldab konventsiooni osalisriikide protokollis muutmise ettepanekute tegemise ja muudatuste vastuvõtmise protsessi.

Artikkel 22 kinnitab, et protokoll ei piira teiste rahvusvaheliste lepingute sõlmimist organisatsiooni ja protokollis osalisriikide vahel.

Artikkel 23 kirjeldab protokollis allakirjutamise, ratifitseerimise ja ühinemise tingimusi ning protsessi.

Artikkel 24 sätestab, kuidas ja millal protokoll jõustub.

Artikkel 25 nõuab, et UNESCO peadirektor teavitaks protokollis osalisriike ja organisatsiooni peadirektorit protokolliga seotud olulistest sündmustest.

Artikkel 26 nõuab, et protokoll registreeritaks pärast jõustumist Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni sekretariaadis.

Artikkel 27 sätestab, kuidas osalisriigid saavad protokollis taganeda ja millal selline taganemine jõustub.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus ei kasutata uusi ega võõrkeelseid termineid.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei puuduta ELi õigusega reguleeritud valdkondi ning koostöö tegemine CERNiga on liikmesriikide pädevuses. CERNil on 23 liikmesriiki, kellest enamik on ELi liikmesriigid.

6. Seaduse mõjud

Eelnõul on positiivne mõju majandusele. 2023. aasta tööstustagastus võidetud CERNi hangete ja Eesti kodakondsusega personali CERNi-poolsete tasude näol oli kokku 894 tuhat Šveitsi franki (ca 948 tuhat eurot) ehk Eesti liikmemaksu summaarne tagastusprotsent oli ca 65%. Viimastel aastatel on jätkunud nii võidetud CERNi tööstushankelepingute arvu kui ka CERNi palgatud Eesti kodakondsusega personali kulude suurenemise suundumus, seega on maksimumpiiri saavutamine vaid aja küsimus (Eesti võib praegu osaleda CERNi hangetes ja isikkoosseisus vaid assotsieerunud liikme maksu piirmäära ulatuses). Seega tuleks ilma täisliikmeks saamata üha edukamate Eesti ettevõtete hangetes osalemist edaspidi piirata. Praegu puudub Eesti ettevõtetel ligipääs hangetele, mille aastane rahavoog ületab liikmemaksu, ning limiteeritud on ka hankelepingute ning personalikulude (praktiseerivad tudengid ja töötajad) võimalik kogusumma. Seega on praegu nende hangete arv, kus ettevõtted saaksid konkureerida, kunstlikult piiratud. Täisliikme staatuse saamisel Eesti jaoks need piirangud kaovad: Eesti ettevõtted saavad konkureerida kõikides CERNi hangetes olenemata mahust ja tekitamata potentsiaalseid konflikte CERNi teadus- ja arendustegevusega ning teiste aktiivsete CERNi hankelepingute ja hangetega.

CERNi täisliikmeks saamisel avaneks Eestile seega mitu uut võimalust. Lisaks saaksid ettevõtted müüa CERNile rohkem oma tooteid kui aastane liikmemaks seni võimaldas. Samuti saaks rohkem Eesti kodanikke kandideerida CERNi töökohtadele (näiteks praktiseerivaks tudengiks).

Eelnõu mõjutab positiivselt välissuhteid ja julgeolekut. Liikmesus CERNis tihendab rahvusvahelisi kontakte eeskätt teaduse ja kõrgetehnoloogilise tööstuse valdkonnas ning tugevdab julgeolekut.

Eelnõul puudub sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju, ning mõju elu- ja looduskeskkonnale, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Seaduse rakendamine toob kaasa kulusid riigieelarvest liikmemaksu näol. Eesti kui assotsieerunud liikme aastane osamaks on olnud 2021. aastast alates 75% täisliikmemaksust (2023. aastal oli see 1,36 miljonit Šveitsi franki (ca 1,45 miljonit eurot)). 2024. aastast alates oleks Eesti aastane täisliikmemaks 1 949 400 Šveitsi franki (ca 2 047 260 eurot). Täisliikmeks saamisel lisandub Eesti aastasele täisliikmemaksule ka ühekordne lisamaks, mis on 1,25-kordne

liikmemaks (*ca* 2 436 750 Šveitsi franki (*ca* 2 559 100 eurot)). See ühekordne lisamaks tuleneb asjaolust, et liikmesriigid on 70 aasta jooksul panustanud CERNi infrastruktuuri väljaarendamisse kümneid miljardeid eurosid. See infrastruktuur on ka praegu olemas ning uued liikmesriigid saavad seda kasutada. Seetõttu on CERNi asutamiskonventsioonis ka säte, mille kohaselt tasuvad uued liitujad ühekordse kompensatsioonitasu ehk 1,25-kordse liikmemaksu kompenseerimaks tagantjärele organisatsiooni infrastruktuuri väljaarendamisse tehtud kulutusi.

Nii ühekordne lisamaks kui ka iga-aastane CERNi liikmemaks tasutakse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi eelarvest ning vastavad vahendid on ette nähtud ministeeriumi eelarves.

8. Rakendusaktid

Rakendusakte ei ole vaja vastu võtta.

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub üldkorras, kuna konventsiooni ja protokolliga ühinemise seaduse jõustumine ei vaja ettevalmistavaid tegevusi.

CERNi konventsioon ja selle juurde kuuluv finantsprotokoll ning CERNi eesõiguste ja puutumatus protokoll jõustuvad kuupäeval, mil Eesti annab hoiulevõtjale (UNESCO peadirektor) hoiule oma ühinemiskirja (artikkel XVIII). Sellest päevast saab Eesti CERNi täisliikmeks.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks Haridus- ja Teadusministeeriumile, Justiitsministeeriumile, Rahandusministeeriumile ja Välisministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutusele ning Keemilise ja Bioloogilise Füüsika Instituudile. Eelnõu kooskõlastamise käigus märkusi ei esitatud.